

Kommentar till ämnesplanen i svenska för döva på gymnasial nivå

Om ämnet

Ämnet svenska för döva spannar över flera kunskapsfält. Kärnan i ämnet är svenska språket och litteratur samt dövas tvåspråkighet. Det inbegriper både praktiska färdigheter, såsom skriftlig framställning för olika syften och mottagare, och teoretiska kunskaper om språk och skönlitteratur. Dessa kunskaper kan tillämpas i exempelvis analyser av skönlitterära och andra texter samt i det egna skrivandet. På så sätt vävs ämnets olika delar samman till en helhet.

Ämnesplanen i svenska för döva utgår från ämnesplanen i svenska men har utformats utifrån döva elevers tvåspråkighet. Den bygger vidare på de kunskaper som specialskolans kursplan svenska för döva och hörselskadade ger.

Ämnesplanen riktar sig till elever med svenskt teckenspråk som primärt språk och skriven svenska som ett andraspråk¹. Tvåspråkighet i ämnet svenska för döva på gymnasial nivå avser därmed de två språken svenskt teckenspråk och svenska. Med tanke på elevernas tvåspråkighet och den översättning som de kan behöva göra mellan språken behöver läraren behandla ord och begrepp inom ämnet både på svenska och på svenskt teckenspråk parallellt och i samspel i undervisningen.

Ämnesplanerna i svenska för döva och svenskt teckenspråk liknar varandra inom vissa områden. I de fallen ska utgångspunkten och fokuset i detta ämne ligga på skriven svenska, även när jämförelser görs med svenskt teckenspråk.

Syfte

Ämnets syfte gäller för samtliga nivåer i ämnet och ska genomsyra planeringen och genomförandet av undervisningen. Syftet beskriver de övergripande målsättningar som gäller för det aktuella ämnet. Syftestexten avslutas med fem målpunkter som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna.

¹ Även hörselskadade elever som är beroende av teckenspråk får läsa ämnet svenska för döva som gymnasiegemensamt ämne i stället för svenska eller svenska som andraspråk. 4 kap. 10a § gymnasieförordningen (2010:2039).

Vid planering av undervisning i de olika nivåerna behöver läraren ha i åtanke att det finns delar i syftet som omfattar hela ämnet men inte uttrycks specifikt i det centrala innehållet, till exempel teater, film och andra medier som källa till förståelse av andra människors erfarenheter och livsvillkor. Det är läraren som avgör hur, var och när det är lämpligt att använda dessa delar i undervisningen.

Centralt innehåll

Nedan följer kommentarer till det centrala innehållet för de tre nivåerna i ämnet svenska för döva. Kommentarer till det centrala innehållet är utformade för att ge en översiktlig och stödjande tolkning av ämnesplanens formuleringar.

Innehållspunkterna kommenteras för varje nivå under fem rubriker. I kommentaren till varje punkt förtydligas innehållet där det finns behov av att klargöra begrepp eller formuleringar. Kommentarer beskriver även i korthet progressionen mellan nivåerna, med fokus på hur innehållet utvecklas snarare än på detaljerade skillnader. Formuleringar som är hämtade direkt från det centrala innehållet är genomgående kursiverade i texten.

Det centrala innehållet i respektive nivå anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. De olika delarna av det centrala innehållet kan med utgångspunkt i vad läraren bedömer mest lämpligt kombineras med varandra för att uppnå syftet med undervisningen för den aktuella elevgruppen.

I det centrala innehållet förekommer uttrycket *till exempel*. De exempel som ges är valda för att ge en anvisning om innehållets svårighetsgrad, omfattning eller avgränsning. Exempelen är inte obligatoriska att behandla i undervisningen, utan kan ersättas av annat likvärdigt innehåll. De exempel som återfinns i denna ämneskommentar har samma syfte som exemplen i ämnesplanen. I det centrala innehållet förekommer också uttrycket *däribland*. Innehållet som följer är då obligatoriskt att behandla i undervisningen.

Begreppen *skriftlig direktkommunikation*, *texter* och *tvåspråkighet* utvecklas under rubriken *Övriga kommentarer*.

Nivå 1

Skriftlig framställning

Det centrala innehåll som behandlar skriftlig framställning i nivå 1 är formulerat i två innehållspunkter.

- *Skriftlig framställning av olika typer av texter för kommunikation, lärande och reflektion med fokus på anpassning till syfte, mottagare och sammanhang, däribland argumenterande texter och kreativt skrivande.*

Texter kan ha olika funktion och rikta sig utåt, till en verklig eller tänkt mottagare, eller inåt till skribenten själv. *Texter för kommunikation* innefattar texter av olika slag som har som övergripande syfte att påverka, informera eller användas för kontakt och interaktion. *Texter för lärande och reflektion* har som

syfte att skribenten själv ska använda det språkburna tänkandet för att utveckla, organisera och få en överblick över sin kunskap eller sina tankar. Skrivandet blir då ett led i lärandeprocessen, vilket även kan ge eleverna viktiga metakunskaper.

I innehållspunkten används begreppet *däribland*. Det innebär att *argumenterande texter och kreativt skrivande* är obligatoriskt innehåll men att läraren är fri att behandla skriftlig framställning även av andra typer av texter.

Genom kreativt skrivande ska eleverna få utveckla sitt personliga sätt att skriva. Det kreativa skrivandet kan behandla olika skönlitterära genrer, till exempel noveller och poesi, men även reflektioner samt olika skriftliga övningar, till exempel sådana där eleverna får leka med språket. Undervisningen kan med fördel kombineras med innehållspunkten som behandlar *läsning av, samtal om och analys av skönlitterära texter ur genrerna epik, lyrik och dramatik*.

- *Struktur och språkliga drag i olika typer av texter. Skriftspråkets normer för språkriktighet och vilka språkliga egenskaper som gör att en text fungerar väl i sitt sammanhang. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på texter. Grunderna i den retoriska arbetsprocessen. Citat- och referatteknik.*

Här betonas att undervisningen ska behandla *skriftspråkets normer och vilka språkliga egenskaper som gör att en text fungerar väl i sitt sammanhang*. Det innebär ord och uttryck som är karakteristiska för olika texttyper, till exempel återkommande fraser eller typiska formuleringar för texttypen. Det handlar även om att eleverna ska få kunskaper om de stilistiska drag som är specifika för olika texttyper. Det står läraren fritt att välja texttyper och sammanhang för detta. Fokus bör dock vara på de texttyper som tas upp i innehållspunkten som gäller skriftlig framställning, där argumenterande texter och kreativt skrivande ingår.

Undervisningen ska utveckla elevernas färdigheter i att bearbeta text samt i att ge och ta emot respons på texter med hjälp av *digitala verktyg*. Utifrån vad som bäst gagnar elevernas lärande i olika situationer behöver läraren ta ställning till vilka verktyg som bör användas, och när de är lämpliga att använda.

Grunderna i den retoriska arbetsprocessen ska behandlas i undervisningen. Det innebär att undervisningen bland annat ska behandla hur man utifrån kommunikationssituationen kan samla och välja material till en framställning, hur den kan planeras och struktureras, hur språket kan anpassas till syftet, hur man arbetar för att innehållet som helhet håller ihop och för att framställningen ska vara klar att presenteras.

Undervisningen ska också behandla *citat- och referatteknik*. Det är lämpligt att kombinera med innehåll som rör den skriftliga framställningen, till exempel av *argumenterande texter* och *texter som anknyter till läst sakprosa*.

Sakprosa och skönlitteratur

Det centrala innehåll som behandlar sakprosa och skönlitteratur i nivå 1 är formulerat i fyra innehållspunkter.

- *Läsning av och resonemang om sakprosa. Produktion av texter som anknyter till läst sakprosa.*

Innehållspunkten finns med i både nivå 1 och nivå 2 och formuleras på samma sätt i båda nivåerna. Progressionen ligger i relationen till de texter som läses och produceras i undervisningen och vars komplexitet kan öka genom nivåerna. Här kan läraren till exempel genomföra olika typer av läsrelaterade uppgifter före, under och efter läsningen, för att tillvarata elevernas förkunskaper och väcka intresse för den aktuella texten. Texter som anknyter till de gymnasieprogram, eller motsvarande, som eleverna läser kan med fördel väljas.

- *Läsning av, resonemang om och analys av skönlitterära texter ur genrerna epik, lyrik och dramatik, författade av såväl kvinnor som män, med betoning på samtida litteratur.*

Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att ofta och regelbundet läsa skönlitteratur och använda den för att förstå egna och andras erfarenheter och livsvillkor och på så sätt vidga sina perspektiv, samt för att få uppleva skönlitteraturens estetiska värde. I samband med läsningen ska eleverna få resonera om och analysera texterna. Det kan inbegripa såväl samtal i mindre elevgrupper och lärarledda textnära samtal i större grupper som skriftliga analyser.

- *En översikt över de litterära epokerna.*

I nivå 1 ska de litterära epokerna antiken, medeltiden, renässansen, upplysningen, romantiken, realismen och modernismen behandlas översiktligt. Det innefattar centrala kännetecken för varje epok och hur epokerna relaterar till varandra. På så vis har eleverna med sig kunskaper om de olika litterära epokerna och förbereds för att kunna fördjupa sig i några litterära epoker i nivå 2.

- *Centrala motiv, berättarteknik och stildrag i fiktivt berättande.*

Undervisningen ska, med utgångspunkt i skönlitteratur, behandla begreppen *centrala motiv, berättarteknik och stildrag* och hur de kan användas som verktyg vid läsning, samtal om och analyser av skönlitteratur. Här kan även teater, film och andra medier, även teckenspråkiga, användas.

Innehållspunkten kan med fördel kombineras med innehållspunkten *jämförelser av språkliga särdrag i svenskt teckenspråk och svenska som belyser skillnader och likheter avseende form, struktur och framställning*. Genom att teckenspråkiga berättande texter jämförs med skriven skönlitteratur på svenska i undervisningen kan eleverna utveckla värdefulla kunskaper om skillnader i berättarteknik och stildrag mellan de två språken. Det kan till exempel gälla hur man i skriven svenska inleder en berättelse, hur man för in information, hur parallellhandlingar framställs och hur tempus uttrycks samt hur ordföljden skiljer sig mellan språken.

Information och värdering av information

Det centrala innehåll som behandlar informationssökning och värdering av information i nivå 1 är formulerat i en innehållspunkt.

- *Informationssökning och värdering av information från olika typer av texter. Sammanfattning och kritisk läsning av texter från olika typer av källor.*

Eleverna ska i undervisningen få träna på att *söka och värdera information från olika typer av texter*, även teckenspråkiga. Undervisningen ska behandla hur man kan *sammanfatta och kritiskt läsa texter från olika typer av källor* så att eleverna får lära sig vilken information de kan använda i olika sammanhang.

Innehållet finns med i alla tre nivåer och formuleras på samma sätt. Progressionen ligger i texternas ökande komplexitet genom nivåerna.

Språk och språkanvändning

Det centrala innehåll som behandlar språk och språkanvändning i nivå 1 är formulerat i fyra innehållspunkter.

- *Grundläggande språkvetenskapliga begrepp som behövs för att på ett strukturerat sätt kommunicera om språkets uppbyggnad och funktion samt resonera om språkriktighetsfrågor.*

Undervisningen ska ge eleverna kunskaper om *grundläggande språkvetenskapliga begrepp* och hur de kan användas som verktyg för att kommunicera om språkets uppbyggnad och funktion. Här behöver läraren ha i åtanke att nya begrepp inom området måste introduceras på både svenska och svenskt teckenspråk. Genom att diskutera språkriktighetsfrågor med språkvetenskapliga begrepp, till exempel med utgångspunkt i egna och andras texter, kan eleverna utveckla sin egen språkriktighet.

- *Språk och språkanvändning med särskild betoning på språklig variation i skriftlig direktkommunikation och skrivet språk. Hur språklig variation hänger samman med geografisk och social bakgrund, ålder och kön samt hur makt, normer och identitet kan komma till uttryck i språkanvändning.*

I nivå 1 ska undervisningen behandla *språk och språkanvändning med särskild betoning på språklig variation i skriftlig direktkommunikation och skrivet språk*. Språklig variation inbegriper olika faktorer som kan påverka människors sätt att tala och skriva. Den skriftliga direktkommunikationen innefattar olika typer av snabb kommunikation. Begreppet utvecklas under rubriken *Övriga kommentarer*. I annat skrivet språk, till exempel i skönlitteratur, kan den språkliga variationen vara hur talspråk uttrycks i skrift, till exempel i form av dialektala ord eller talspråksnära former.

Undervisningen ska också behandla *hur språklig variation hänger samman med geografisk och social bakgrund, ålder och kön samt hur makt, normer och identitet kan komma till uttryck i språkanvändning*. Språklig variation kan innebära dialekter och andra språkliga varieteter, men också andra faktorer, till exempel variation som har att göra med ålder och kön. Språket kan användas som medel för att markera *identitet* och för att visa att man vill tillhöra eller distansera sig från en viss grupp. Här kan det vara lämpligt att i undervisningen behandla hur

olika ord och uttryck kan uppfattas och hur omgivningen kan påverkas av sättet man uttrycker sig på.

- *Jämförelser av språkliga särdrag i svenskt teckenspråk och svenska som belyser skillnader och likheter avseende form, struktur och framställning.*

I nivå 1 ska undervisningen behandla jämförelser av *svenskt teckenspråk och svenska*. Det handlar om *skillnader och likheter* i språkens uppbyggnad och grammatik i framställningar på svenskt teckenspråk och på skriven svenska, till exempel i berättande och beskrivande texter.

- *Dövas och hörselskadades språkinlärning.*

Undervisningen ska behandla *dövas och hörselskadades språkinlärning* i både svenska och svenskt teckenspråk. Det kan inbegripa till exempel tidig teckenspråkutveckling och att både teckenspråks- och skriftspråksinläringen kan se olika ut beroende på tillgången till talat språk. Dövas och hörselskadades språkutveckling skiljer sig från hörande elevers språkutveckling där skriftspråket bygger på talspråket. För helt döva barn innebär inlärning av svenskt skriftspråk inlärning av ett nytt språk med stöd av kunskaper i svenskt teckenspråk. Hörselskadade barn lär sig skriven svenska även delvis med sina hörselrester. Innehållspunkten återkommer i alla tre nivåer, och innehållet kan då både breddas och fördjupas på de högre nivåerna.

Nivå 2

Skriftlig framställning

Det centrala innehåll som behandlar skriftlig framställning i nivå 2 är formulerat i två innehållspunkter.

- *Skriftlig framställning i olika sammanhang, för olika syften och för olika mottagare, däribland argumenterande och utredande texter samt kreativt skrivande.*

Innehållet i denna punkt är en progression från nivå 1 genom att den skriftliga framställningen nu ökar i komplexitet men också genom att *skriftlig framställning av utredande texter* introduceras. I ämnesplanen framgår det även att eleverna ska få undervisning i hur de skriver texter som anknyter till sakprosa som de läser. Innehållet finns med i både nivå 1 och nivå 2 och formuleras på samma sätt i båda nivåerna. Progressionen ligger i relationen till de texter som produceras i undervisningen på den aktuella nivån.

- *Struktur och språkliga drag i argumenterande och utredande texter. Skriftspråkets normer för språkriktighet och vilka språkliga egenskaper som gör att en text fungerar väl i sitt sammanhang. Användning av digitala verktyg för textbearbetning samt för respons på texter. Retoriska verkningsmedel. Citat- och referatteknik.*

Innehållet i denna punkt är en progression från nivå 1 genom att texttyperna *argumenterande och utredande texter* är obligatoriskt innehåll. I nivå 2 ska undervisningen också behandla olika *retoriska verkningsmedel*. Det kan till exempel innebära undervisning i hur några vanliga retoriska verkningsmedel kan användas på ett effektivt sätt för att stärka innehåll och språk för att uppnå olika effekter i den egna kommunikationen. Läraren är fri att välja vilka retoriska verkningsmedel som ska behandlas i undervisningen, till exempel retoriska frågor, metaforer, upprepning och kontraster.

Sakprosa och skönlitteratur

Det centrala innehåll som behandlar sakprosa och skönlitteratur i nivå 2 är formulerat i fyra innehållspunkter.

- *Läsning av och resonemang om sakprosa. Produktion av texter som anknyter till läst sakprosa.*

Innehållspunkten finns med i både nivå 1 och nivå 2 och formuleras på samma sätt i båda nivåerna. Progressionen ligger i att texternas komplexitet ökar genom nivåerna.

- *Läsning av, resonemang om och analys av samtida och äldre skönlitterära texter ur genrerna epik, lyrik och dramatik från Sverige och olika delar av världen, författade av såväl kvinnor som män. Dansk och norsk skönlitteratur, delvis på originalspråk.*

I nivå 1 betonas samtida skönlitterära texter. I nivå 2 är även *äldre skönlitterära texter* obligatoriskt innehåll i undervisningen. Eleverna ska ofta och regelbundet få läsa skönlitteratur samt få använda litteraturen för att förstå egna och andras erfarenheter och livsvillkor under olika tider. Det kan dels göras genom att läsa, samtala om och analysera skönlitterära texter som tar upp aktuella sociala och kulturella frågor, dels genom att läsa tongivande litteratur från några av de skönlitterära epokerna. Undervisningen ska också behandla *dansk och norsk skönlitteratur* och eleverna ska få läsa litteraturen, *delvis på originalspråk*, till exempel i form av noveller och samtida lyrik. På så sätt vidgas även elevernas kunskaper om och perspektiv på den nordiska språkgemenskapen och det gemensamma kulturarvet.

- *Fördjupning i några litterära epoker samt skönlitteraturens relation till förhållanden och idéströmningar i samhället, historiskt och i nutid. Några tongivande författare från olika tider och från olika delar av världen.*

I nivå 1 behandlas de litterära epokerna översiktligt. I nivå 2 ska undervisningen behandla en *fördjupning i några litterära epoker*. Här är läraren fri att, gärna tillsammans med sina elever, välja vilka epoker som ska behandlas mer ingående. Undervisningen ska även behandla *skönlitteraturens relation till förhållanden och idéströmningar i samhället, historiskt och i nutid*. Det kan vara vad som är tidstypiskt för litteraturen och hur det speglar olika förhållanden i samhället eller författares förutsättningar att skriva.

- *Skönlitterära verkningsmedel. Centrala litteraturvetenskapliga begrepp och deras användning.*

Skönlitterära verkningsmedel är berättartekniska och stilistiska medel som har betydelse för det intryck texten gör på läsaren. I nivå 1 ska *centrala motiv, berättarteknik och stildrag* behandlas. I nivå 2 ska *centrala litteraturvetenskapliga begrepp* behandlas. Det innebär att begrepp som har behandlats i nivå 1 kan repeteras i nya sammanhang och att nya begrepp introduceras. De litteraturvetenskapliga begreppen blir verktyg för eleverna att använda i samtal om och analyser av den skönlitteratur som de möter i undervisningen.

Information och värdering av information

Det centrala innehåll som behandlar informationssökning och värdering av information i nivå 2 är formulerat i två innehållspunkter.

- *Informationssökning och värdering av information från olika typer av texter.*
- *Sammanfattning och kritisk läsning av texter från olika typer av källor.*

Innehållet finns med i alla tre nivåer och formuleras på samma sätt. Progressionen ligger i relationen till övrigt centralt innehåll. Innehållspunkterna kan med fördel kombineras med punkterna om *argumenterande och utredande texter*.

Språk och språkanvändning

Det centrala innehåll som behandlar språk och språkanvändning i nivå 2 är formulerat i fyra innehållspunkter.

- *Det svenska språkets grammatik, däribland hur ord, fraser och satser samspelar i språket. Analys av det svenska språkets uppbyggnad i olika typer av texter.*

Undervisning i *det svenska språkets grammatik* ska ge eleverna kunskaper om språkets uppbyggnad och hur de olika beståndsdelarna samspelar. Genom att *språkets uppbyggnad* också analyseras i *olika typer av texter* i undervisningen får eleverna kunskaper om betydelsen av grammatiska strukturer i svenska språket. På så vis lär sig eleverna att använda kunskaperna i sin läsning och i sitt eget skrivande. Grammatikundervisningen behöver innehålla jämförelser av svenska språkets grammatik med grammatiken i svenskt teckenspråk. Se vidare punkten nedan som behandlar *språkliga särdrag i svenskt teckenspråk och svenska*.

- *Språk och språkanvändning med särskild betoning på språkförhållanden i Sverige och övriga Norden. Svensk språklagstiftning, däribland hur svenskan, den språkliga mångfalden i Sverige och den enskildes tillgång till språk kan värnas samt de nationella minoritetsspråkens och teckenspråkets ställning. Flerspråkighet och dess betydelse för individ och samhälle.*

I nivå 2 breddas innehållet om *språk och språkanvändning* genom att *språkförhållanden i Sverige och övriga Norden* betonas. Genom att svensk språklagstiftning behandlas får eleverna kunskaper om svenskans och andra språks ställning och användning i det svenska samhället, om rättigheter som gäller för individer och grupper samt om språkagens betydelse i samhället i stort. Det inbegriper kunskaper om de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska samt svenskt teckenspråk. Undervisningen ska också behandla flerspråkighet och dess betydelse för individ och samhälle.

- *Utvecklade jämförelser av språkliga särdrag i svenskt teckenspråk och svenska som belyser skillnader och likheter avseende form, struktur och framställning.*

I nivå 2 ska undervisningen behandla *utvecklade jämförelser av svenskt teckenspråk och svenska*. Det handlar om skillnader och likheter i språkens uppbyggnad och grammatik, till exempel hur avbildande verb kan översättas till svenska. Det inbegriper också skillnader och likheter i framställningar på svenskt teckenspråk och på skriven svenska, till exempel i berättande och beskrivande texter och presentationer.

- *Dövas och hörselskadades språkinlärning.*

Innehållspunkten återkommer i alla tre nivåer och innehållet kan, utifrån vad som behandlats i nivå 1, både breddas och fördjupas i nivå 2. Det kan till exempel omfatta fortsatt språkutveckling efter den tidiga språkutvecklingen samt tillägnandet av andraspråk och främmande språk.

Nivå 3

I nivå 3 ska eleverna förberedas för vidare studier. Det innebär att det centrala innehållet ska ha fokus på formella sammanhang och texter av vetenskaplig karaktär.

Skriftlig framställning

Det centrala innehåll som behandlar skriftlig framställning i nivå 3 är formulerat i fyra innehållspunkter.

- *Kritisk granskning av och reflektion över retoriken i skriftliga framställningar i olika sammanhang, till exempel politiska tal och debatter.*

I nivå 3 ska undervisningen behandla *kritisk granskning och reflektion över retoriken i skriftliga framställningar i olika sammanhang*. Här kan läraren med fördel repetera innehåll som rör den retoriska arbetsprocessen och retoriska verktygsmedel från de lägre nivåerna och låta eleverna använda kunskaperna i konkreta sammanhang, till exempel genom samtal om och analyser av kända tal.

- *Skriftlig framställning av texter av vetenskaplig karaktär som behandlar någon aspekt av svenskämnet.*

Innehållet i nivå 3 är en progression från nivå 2 genom att den skriftliga framställningen nu ska behandla texter av vetenskaplig karaktär. Texterna ska behandla *någon aspekt av svenskämnet*. Det utesluter inte samverkan med andra ämnen, men det innehållsliga stoffet ska vara relaterat till svenskämnet.

- *Struktur och språkliga drag i texter av vetenskaplig karaktär. Citat- och referatteknik.*
- *Skriftspråkets normer för språkriktighet och vilka språkliga egenskaper som gör att en text fungerar väl i sitt sammanhang. Tillämpning av den retoriska arbetsprocessen.*

Innehållspunkten som tar upp *struktur och språkliga drag* innebär en progression från nivå 2 genom att undervisningen ska behandla *texter av vetenskaplig karaktär*. Formuleringen innebär att centrala drag som är gemensamma och typiska för dessa texter ska behandlas. Även undervisning om hur *den retoriska arbetsprocessen* kan tillämpas ingår, till exempel i arbetet med textanalys och skriftliga framställningar.

Sakprosa och skönlitteratur

Det centrala innehåll som behandlar sakprosa och skönlitteratur i nivå 3 är formulerat i tre innehållspunkter.

- *Läsning av, resonemang om och analys av texter av vetenskaplig karaktär.*

I nivå 3 ska eleverna få fördjupa sina kunskaper om *texter* genom att läsa, resonera om och analysera olika texter av *vetenskaplig karaktär*.

- *Läsning av, resonemang om och analys av samtida och äldre skönlitterära texter ur genrerna epik, lyrik och dramatik från Sverige, övriga Norden och olika delar av världen, författade av såväl kvinnor som män. Jämförande analys av litterära verk från olika tider och deras relation till de historiska och kulturella sammanhang de tillkommit i.*

I nivå 3 ska undervisningen både bredda och fördjupa elevernas kunskaper inom läsning och analys av skönlitteratur. Genom att undervisningen behandlar analys och jämförelser av *litterära verk från olika tider* ska eleverna få utveckla kunskaper om *de historiska och kulturella sammanhang* som verken har tillkommit i.

- *Litteraturvetenskapligt grundad analys av skönlitterära texter med användning av litteraturvetenskapliga begrepp.*

I nivå 3 ska undervisningen behandla hur man gör en *litteraturvetenskapligt grundad analys av skönlitterära texter*. I undervisningen ska eleverna, med utgångspunkt i skönlitteratur, få utveckla sina kunskaper om *litteraturvetenskapliga begrepp* för att kunna använda dem som verktyg för att analysera skönlitteratur.

Information och värdering av information

Det centrala innehåll som behandlar informationssökning och värdering av information i nivå 3 är formulerat i en innehållspunkt.

- *Informationssökning och värdering av information från olika typer av texter. Sammanfattning och kritisk läsning av texter från olika typer av källor.*

Innehållspunkten finns med i alla tre nivåer och formuleras på samma sätt. Progressionen ligger i relation till den ökande komplexiteten i övrigt centralt innehåll, till exempel i arbetet med *texter av vetenskaplig karaktär*.

Språk och språkanvändning

Det centrala innehåll som behandlar språk och språkanvändning i nivå 3 är formulerat i tre innehållspunkter.

- *Språk och språkanvändning med särskild betoning på det svenska språkets historiska utveckling. Jämförelser av originaltexter från olika tider, släktskapsförhållanden mellan det svenska språket och andra språk samt språkförändringar.*

I nivå 3 breddas innehållet om *språk och språkanvändning* genom att betoningen ska vara på *det svenska språkets historiska utveckling, släktskapsförhållanden mellan det svenska språket och andra språk samt språkförändringar*. Här kan läraren med fördel även utveckla innehåll om språklig variation och svensk grammatik som har behandlats i nivå 1 och nivå 2 i undervisningen för att synliggöra språkliga förändringar genom tiderna.

- *Fördjupade jämförelser av texter på svenskt teckenspråk och svenska som belyser skillnader och likheter avseende form, struktur och framställning.*

I nivå 3 ska undervisningen behandla *fördjupade jämförelser* av svenskt teckenspråk och svenska. Det handlar fortsatt om skillnader och likheter i språkens uppbyggnad och grammatik och i framställningar på svenskt teckenspråk och på skriven svenska, till exempel i formella sammanhang.

- *Dövas och hörselskadades språkinlärning.*

Innehållspunkten återkommer i alla tre nivåer och innehållet kan, utifrån vad som behandlats i nivå 1 och 2, både breddas och fördjupas i nivå 3.

Övriga kommentarer

Skriftlig direktkommunikation

I ämnesplanen står det att *skriftlig direktkommunikation* ska behandlas i undervisningen. Skriftlig direktkommunikation är en interaktion med andra i form av olika typer av skriftliga meddelanden och samtal i realtid, med två eller fler deltagare. I ämnet svenska för döva innebär det skriven svenska i meddelanden, till exempel via mobiltelefon, och i chattar eller mejl.

Texter

I ämnesplanen används begreppet texter. En text är en sammanhängande samling av ord och meningar som har ett innehåll, ett syfte och en mottagare. Texter på svenska finns i både skriftlig och muntlig form. Döva elever möter svenska texter i skrift, till exempel sakprosa, skönlitteratur, multimodala texter eller som undertextade filmer och presentationer.

I textbegreppet inbegrips här även olika teckenspråkiga texter. Eleverna behöver få studera teckenspråkiga texter parallellt med texter på svenska i undervisningen. Genom att jämföra språken och de olika texttyperna i undervisningen kan eleverna utveckla sin tvåspråkighet.

Tvåspråkighet

Med tvåspråkighet i ämnet svenska för döva i gymnasieskolan avses svenska och svenskt teckenspråk. Elever som läser ämnet är en heterogen grupp, där vissa elever har andra förstaspråk än svenskt teckenspråk och skriven svenska. Dessutom tillägnar sig vissa elever svenska enbart genom skrift medan andra i olika utsträckning även kan tillgodogöra sig talad svenska. Därav skiljer sig förutsättningarna åt bland eleverna. Språkbehärsksningen i respektive språk påverkas av elevens ålder när han eller hon först kommer i kontakt med språket och av användningen av språket i elevens vardagssituation. Genom undervisningen i ämnet svenska för döva får eleverna använda och utveckla sina kunskaper i både skriven svenska och svenskt teckenspråk.